

Roman Mimarlığı: Ders 2 Transkript

15 Ocak, 2009

1. Bölüm: Romulus Roma'yı Kuruyor [00:00:00]

Profesör Diana E. E. Kleiner: Önceki derste size Roma'nın ünlü yapılarından bazılarını tanıtmıştım ve şimdi bunlardan ikisini anımsayalım: Perdenin solunda Pantheon; tüm tanrılara adanmış bir tapınak ve tabii ki Colosseum, perdenin sağında. Bunlar Roma mimarlığının gerçek birer sanat eseri. Sömestr içinde yavaş yavaş bu yapılara giden yolu kat edeceğiz, ama başlangıç noktamız burası değil. Konuya bu sanat yapıtları ile değil, en baştan başlayacağız. Ve bu başlangıç çok çok uzun zaman öncesine, işin aslı Demir Çağına yani, M.Ö. 8. yüzyıla kadar gider.

Ve sadece Roma tarihinin değil, Roma mimarlık tarihinin de tam olarak hangi gün başladığını biliyoruz, 21 Nisan M.Ö. 753, çünkü efsaneye göre, Romulus Roma şehrini 21 Nisan M.Ö. 753 tarihinde Roma'nın yedi tepesinden biri olan Palatinus Tepesi'nde kurmuştur. Burada Palatinus Tepesi'nin bir görüntüsü görüyoruz. Google Earth'den alınan bir görüntü. Geçen derste size Google Earth'ü mutlaka bilgisayarınıza yüklemenizi ve Roma şehrini, sözünü edeceğimiz çeşitli yapıların şehir dokusu içindeki konumunu anlamanız bakımından bu sömestr boyunca Google Earth'ün avantajlarından yararlanmanızı önermiştim. Size Palatinus Tepesi'nin Google Earth'den alınmış görüntülerinden birini gösteriyorum. Burada tepenin çevresi ile olan ilişkisini görebilirsiniz.

Çok yakın gelecekte siz kendiniz de tüm bu yapıları seçebileceksiniz, ama bugün bunu benim yapmama izin verin. Sağ üst köşede, Colosseum'u tabii ki tanıyorsunuz. Onun önünde uzanan Forum Romanum. Forumun hemen arkasında gördüğünüz muazzam – modern cadde Mussolini, yani *Il Duce* tarafından yaptırılan Via dei Fori Imperiali (İmparatorluk Forumları Yolu). Bu fotoğrafta Michelangelo tarafından tasarlanan oval meydanıyla Capitolinus Tepesini de görebilirsiniz. Burada aşağıda da ünlü Circus Maximus; gördüğünüz gibi, büyük bir stadyum; Roma'nın en büyük stadyumu. Roma'nın tek stadyumu değil, ama en büyüğü ve tam burada altta firkete biçimli planı görebilirsiniz. Ama şimdi söz konusu olan tepe Palatinus Tepesi ve bu tüm buradaki alan Palatinus Tepesi'dir. Buraya tepeden baktığınızda çok büyük bir yapının kalıntılarını göreceksiniz ki, bu M.S. 1. yüzyıl sonlarına ait Roma'nın o zamanki imparatorunun talimatları ile tasarlanmış bir saray yapısıdır. Domitianus adındaki bu çok renkli bir

kişiliğe sahip imparatorlardan daha ayrıntılı olarak söz edeceğiz. Bu, Domitianus'un Palatinus Tepesi'ndeki sarayı. Bu saraya daha sonra değineceğiz.

Bugün sözünü etmek istediğim konu, Romulus'un M.Ö. 8. yüzyılda, Palatinus Tepesi'nde kurulan ve kalıntıları Domitianus Sarayı'nın kalıntıları altında mucizevi bir şekilde korunagelen köyü ve kulübelerdir. İnanmayacaksınız ama Demir Çağı kulübelerinin kalıntıları hala oradadır. Şimdi bunlar pek kulübeye benzemiyor. Burada size Romulus'un kulübelerinden geriye kalanları gösteriyorum, ve olasılıkla tam olarak neye baktığımızı anlamakta güçlük çekiyorsunuz. Burada gördüğümüz – Romulus için çalışan mimarlar gerçekten çok akıllıymış. Kulübelerine temel ya da döşeme yapmak için en iyi yöntemin Palatinus Tepesi'nin doğal kaya oluşumunu kullanmak olduğunu idrak etmişler ve tam olarak da bunu yapmışlar.

Buradagördüğünüz şey tuf, t-ü-f. Palatinus Tepesi'nin doğal kayası olan tuf. Burada bir dikdörtgen plan oluşturmuşlar, köşeleri yuvarlatmışlar. Bu dikdörtgen formu elde etmek için kayayı yaklaşık 50 cm derinlikte kesmişler, köşeleri yuvarlatmışlar, ardından tuf üzerinde delikler açmışlar. Bu deliklere kulübenin üst yapısını ve duvarlarını destekleyen ahşap dikmeler yerleştirilmişti. Yani Palatinus'un tuf zemini, kulübenin taban döşemesiydi ve bu delikler de üstyapıyı destekleyen ahşap dikmelerin desteğiydi. Şimdi size solda restore edilmiş halini gösteriyorum.

Burada Palatinus kulübelerinden birinin restore edilmiş halini ve aslında bugün Palatinus Tepesi'ndeki arkeoloji müzesinde sergilenmekte olan modelinin resmini görüyorsunuz. Soldaki bu restorasyon görüntüsüne baktığınızda, sözünü ettiğimiz dikdörtgen planı görebilirsiniz; yuvarlatılmış köşeleri ve yapının duvarlarıyla üstyapısını desteklemek üzere deliklere yerleştirilmiş olan ahşap dikmeleri görebilirsiniz. Burada da aynı ahşap dikmeleri görüyorsunuz. Bu görüntü size dikmelerin ve üstyapının gerçekte neye benzediği konusunda daha iyi bir fikir verir. Duvarların hangi malzemeyle yapıldığını da biliyoruz. Bu duvarlar bağdadidir. Peki, bağdadi nedir? Bağdadi dal, çita veya kamışlardan yapılıp kille kaplanmış ve sıvanmış duvardır; kille kaplanıp sıvanmış dallar, çita veya kamışlar. Bu malzemeler yapının duvarlarında ve eğimli çatısında kullanılmış, burada gördüğünüz gibi, dam sazdan.

Şimdi bu çok zor – Roma'da artık bugün, size bunun antik dönemde neye benzediği konusunda daha iyi fikir vermesi için gösterebileceğim, buna

benzer kulübeler yok. Fakat eminim, benim gibi, siz de dünyanın farklı yerlerine yaptığınız yolculuklarda buna benzer kulübeler görmüşsünüzdür. Ve bu da size gösterebileceğim bir örnek. Bu, Maya'dan Chichen Itza'ya otobüs veya arabayla giderken görülebilecek, Cancun yakınında Maya Riviera'da küçük bir köyden bir görüntü. Umarım bazılarınızın bu yolculuğu yapma şansı olmuştur. Gitmediyseniz gidin, muhteşem bir yolculuk. Ve yol boyunca Romulus'un köyündekilere çok benzer, burada görebileceğiniz gibi ahşaptan yapılmış saz damlı kulübeler görebilirsiniz. Romulus'un köyünü gözünüzde canlandırmanız için verebileceğim en iyi örnek bu.

Ayrıca bu kulübelerin antik Roma zamanında – antik Roma değil, daha önce belirttiğim gibi, Demir Çağı'nda neye benzediğine dair elimizde bilgi de mevcut. Elimizde sadece korunmuş olan taş taban değil, urneler de var; bunlara kulübe tipi urne diyoruz, çünkü bu urneler kulübe şeklindedir. Bu kulübe tipi urneler, M.Ö. 8. yüzyılda – ki, bunlar da Demir Çağı'na tarihlenir – kremasyon için kullanılıyordu. Ölen kişinin kremasyondan artakalanları kulübenin kapısından içeri konuyordu. Bu kulübe tipi urneye bakarsanız, bunun sözünü ettiğimiz Romulus'un kulübelerine çok benzediğini göreceksiniz. Bir tür kare veya dikdörtgen forma sahip. Burada görebileceğiniz gibi, yuvarlatılmış köşeleri var ve kulübenin çatısı eğimli. Sonuç olarak, Romulus'un M.Ö. 8. yüzyıl kulübelerinin neye benzediğini anlamak için korunagelen taban döşemesinin yanı sıra bunu da kullanmanın uygun olduğuna inanıyoruz.

Ayrıca şunu da belirtmeliyim – hangi zaman diliminde, hangi uygarlıkta olursa olsun, kadının ve erkeğin toplumdaki yerini anlamak başlı başına ilginç bir konudur. M.Ö. 8. yüzyılda iki tip kulübe urne vardır. Özür dilerim, 8. yüzyılda iki tip urne vardır. Bunlardan biri kulübe tipi urne, diğeri miğfer tipi urnedir ve herkes gibi, siz de kimin neye gömüldüğünü tahmin edebilirsiniz. Erkekler miğfer, kadınlar kulübe şeklindeki urnelere gömülüyordu. Yani erkeklerin hakimiyet alanı olarak savaş alanı, kadınların hakimiyet alanı olarak ise ev görülüyordu. Ama kulübeler, Romulus'un M.Ö. 8. yüzyıl köyünün neye benzediğini anlamamız bakımından daha önemli. Eğer bu kulübelerden birini alıp onu bir dizi başka kulübe ile biraraya getirseniz, M.Ö. 8. yüzyılda Romulus'un köyünün görünümü konusunda bir fikir edinebilirsiniz. Bu, bugün Palatinus Tepesi'ndeki arkeoloji müzesinde gösterimde olan model ve Romulus'un M.Ö. 8. yüzyıl köyü hakkında çok iyi fikir vermektedir. Ve tabii ki, muhteşem Roma şehri bu köyden gelişmiştir ama elbette, Roma'nın şimdiki hali ile M.Ö. 8. yüzyıldaki hali arasında çok belirgin bir fark vardır.

2. Bölüm Jupiter Optimus Maximus Capitolinus Tapınağı [00:10:05]

Birkaç yüzyıl atlayarak, M.Ö. 8. yüzyıldan M.Ö. 6. yüzyıla geleceğiz ve M.Ö. 6. yüzyıldaki büyük bir mimari projeden söz edeceğiz. Önce M.Ö. 6. yüzyılda neler olup bittiğine dair birkaç söz edelim. M.Ö. 6. yüzyıla egemen olanlar aslında Etrüsklerdi. Etrüskler Etruria olarak bilinen bölgede yaşıyorlardı. Roma Dönemi öncesinde oldukça gelişmiş bir uygarlıktılar ve bugün Toskana olarak bilinen Etruria'da yaşıyorlardı. Etrüsk, Toskana – bugün Toskana. Floransa civarı ve aşağı yukarı o çevre, bu insanların yaşadığı yerd. Oldukça güçlü bir uygarlık haline geldiler ve bu güç sayesinde Roma'nın kendisi de dahil bölgede egemenlik kurdular. Roma'yı birbiri ardına Etrüsk krallarının yönettiği bir dönem vardır ve sonunda Romalılar bu Etrüsk kralları kovmuştur. Ama bu dönemde, M.Ö. 6. yüzyılda onlar çok önemliydi.

Roma'da büyük tapınağın inşası M.Ö. 6. yüzyılda, tam olarak 509 tarihinde Etrüsklerin gözetiminde ve himayesinde başladı. Tapınak 509 yılında adanmıştır. Söz konusu tapınak Jupiter Optimus Maximus Capitolinus Tapınağı'dır. Şimdi bir ağız dolusu kelime, ama sizin bu ismin tamamını hatırlamanıza gerek yok; Jupiter Optimus Maximus Capitolinus. Bu nedenle, bu tapınağı hep Jupiter OMC Tapınağı olarak anacağız, Jupiter OMC -- Optimus Maximus Capitolinus. Jupiter OMC Tapınağı, yine belirtelim 509 yılında adanmış ve Jupiter'e ve onun kadın eşlikçileri olan Juno ve Minerva'ya adanmış. Ve üçüne yani Jupiter, Juno ve Minerva'ya adanmış olan bu ana tapınak, Roma'da Capitolinus Tepesi'nde olduğu için bunlar Capitolinus Üçlüsü olarak bilinir.

Ve Capitolinus Üçlüsü için sadece bu tapınağın değil, başka tapınakların da yapıldığını göreceğiz. Örneğin, geçen ders size Pompeii'dekini; Pompeii'deki Jupiter, Juno ve Minerva'ya adanmış Capitolium'u göstermiştim. Bir tapınak üçüne birden adandığında, bunun yapının mimarisine, tasarımına bir etkisi olduğunu göreceksiniz. Bundan birazdan söz edeceğiz. Ama önce Capitolinus Üçlüsü'nün ne olduğunu anlamanızı istiyorum. Her ne kadar üçü birlikte olduğunda Jupiter hep diğerlerinden üstün kabul edilse de, tapınak Capitolinus Üçlüsü'nü oluşturan üç tanrıya, bir arada adanmıştır.

Sonuç olarak, burada Etrüsk kralları zamanında yapılmış, 509 yılında adanmış, geniş ölçüde Etrüsk tapınağı olan ama Roma etkisinin ilk izlerini taşıyan bir tapınak var. Bu tapınağın kendisinin de Roma tapınak mimarlığı üzerinde çok güçlü bir etkisi olacak. Bugün Roma tapınak

mimarlığı üzerine yoğun bir şekilde odaklanacağız ve elbette bu sömestr boyunca ilerleyip Pantheon gibi, Roma eyaletlerinde inşa edilenler gibi başka tapınakları işlerken zaman zaman bu konuya döneceğiz. Jupiter OMC Tapınağı Roma'nın başlıca yedi tepesinden biri olan Capitolinus Tepesi'nde inşa edilmiştir. Böylece Palatinus Tepesi Roma'nın oturma alanı iken ana Tapınağı'nın bulunduğu Capitolinus Tepesi şehrin dini merkez haline gelir. Jupiter Tapınağı tepede, bugün orada bulunan saraylardan birinin civarındadır.

Geçen sefer sözünü etmiştik – ve Roma'ya gidenlerinizin çok iyi bildiği gibi—Capitolinus Tepesi, Rönesans Döneminde Michelangelo tarafından tekrar düzenlenmiştir. Capitolinus Tepesi'nin merkezinde yer alan ve daha sonra Campidoglio olarak tekrar isimlendirilmiş olan oval meydanı tasarlayan Michelangelo'dan başkası değildir, ayrıca burada yine Michelangelo tarafından tasarlanan üç saray vardır; şimdi iki müze, ya da birleşik bir müze haline getirilen Capitolinus ve Conservatori sarayları ve arkada resmi daire olarak kullanılan Senatorio sarayı. Burada çok iyi bir şekilde görebilirsiniz; Capitolinus Tepesi günümüzde, Michelangelo tarafından tekrar tasarlanmış haliyle böyledir. Ama burası Roma Dönemi'nde, ya da M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren, antik Roma'nın baş tapınağı olan, antik Roma'nın en önemli tapınağı olan Jupiter OMC Tapınağı'nın alanıydı.

Bu tapınak neye benziyordu? Bunun sadece yapının kendisi için değil, daha sonraki Roma tapınak mimarlığı için de çok önemli bir konu olduğunu tekrar belirtmek isterim. Tapınakla ilgili elimizde epeyce kanıt var. Aslında tapınak tarih boyunca defalarca yandığı için bu güç bir sorudur. Ama bu arada ünlü bir yazarın bu tapınaktan söz ettiğini, dolayısıyla tapınağın M.S. 4. yüzyılda hala ayakta olduğunu biliyoruz. Yani tapınağın çok uzun bir geçmişi var. Ama defalarca yanmış ve defalarca tekrar inşa edilmiş bir tapınak ve her seferinde yeni bir stilde, o dönemde güncel moda ne ise, o stilde inşa edilmiş. Yani tapınak sürekli değişime uğramış. Ama yine de hakkında epeyce bilgi sahibiyiz.

Anlayabildiğimiz kadarıyla M.Ö. 509 yılında yapıldığında böyle bir şeye benziyordu. Burada M.Ö. 509 yılında yapılmış olan tapınağın restore edilmiş halini, burada da planını görüyorsunuz. Bir mimarlık dersinde plan okumayı ve restore edilmiş ya da aksonometrik denilen görüntüyü okumayı en baştan öğrenmek gerekir. Ve –olasılıkla henüz bakma fırsatınız olmamıştır –ama bu dersin web sitesine, hem Duyurular hem de Online Forum bölümüne bakarsanız, terim ve kavramlarla ilgili, size çok yararlı

olacağını umduğum bir kaç sayfa yükledim. Bu sayfalarda farklı tonoz tipleri ve farklı duvar işçilikleri var, aynı zamanda size bir aksonometrik görünümle, plan vs arasındaki farkı da söylüyor. Bunun bir çıktısını alıp göz atmanızı öneririm. Bu s0mestrin başında terminoloji konusuna epey zaman ayıracağız, birkaç hafta içinde t0m temel terimleri 0đrenmiř olacaksınız ve oradan devam etmemiz m0mk0n olacak. Ama bu sayfaları çok yararlı bulacağınızı sanıyorum.

Bu resimde ne olduğuna bakarsak; planda g0rd0đ0n0z gibi, karşımızda dikd0rtgen bir yapı var. Bu dikd0rtgen yapı, içinde bağımsız s0tunlar olan - bu daireler s0tun – derin bir portikoya sahip. Bir tek 0nde basamaklar var, t0m binayı çevreleyen basamaklardan ziyade sadece 0nde basamak olması yapıya bir odak noktası kazandırır; bu yapıda odaklanan yer, 0n cephedir. Aynı zamanda arka duvarın d0z olduğunu g0r0yorsunuz; arka duvar d0zd0r. Ve tapınağın içinde yer alan merkezi mekan; cella, 0 b0l0me ayrılmıştır. Yani 0 b0l0ml0 bir celladır. Neden 0 b0l0ml0 cella? Yanıtını biliyorsunuz, 0nk0 burada 0 tanrı s0z konusuydu; Jupiter, Juno ve Minerva yani Capitolinus 0l0s0. Her birinin kendi k00k cellası var. Ortadaki cella, iki yanında hanımlarla tabii ki, Jupiter’indi. Sonuç olarak, 0 b0lmeli cellası olan yapı g0rd0đ0n0zde bunun Capitolinus 0l0s0’ne ait bir tapınak olduğunu bileceksiniz.

Restore edilmiş g0r0n0mde yapıya dışardan baktığımızda, tapınağın oldukça y0ksek bir podyuma sahip olduğunu g0rebiliriz. Podyum gerçekten de 4 metre y0ksekliğinde – burada 4 metrelik, epeyce kayda değer bir y0kseklik s0z konusu. Burada 0n cepheye vurgu yapan basamakları, derin portikoyu, portikodaki bağımsız s0tunları ve cellalara giden 0l0 girişi tekrar g0r0yorsunuz. Sonuç olarak, yapının genel hatlarıyla planı budur. M.Ö. 6. y0zyıla tarihlenen Jupiter OMC Tapınağı’nın inşaat malzemelerine de değinelim, zira t0m mimarlık derslerinde teknoloji 0nemli bir konudur. Bu yapının s0tunlarında ve 0st yapısında – kul0beler hakkında bildiklerimizi anımsayın—, aynen Palatinus kul0belerinde olduğu gibi, ahşap kullanıldığını biliyoruz. Podyum ve duvarların yapımında ise, kerpiç - kil dolgulu dal veya çalı değil, kerpiç kullanılmış. Ayrıca yapıda epeyce s0sleme vardı – burada g0r0nm0yor ama antik d0nemde bolca s0sleme, heykeltıraşlık s0slemesi vardı. Bunlar terracottadan yapılmıştı. Yani bu yapıda kullanılan inşaat malzemeleri ahşap, kerpiç ve terracottaydı.

Ah! size bir şey daha g0sterecektim, 0z0r dilerim, bir saniyeliğine geri d0nmeme izin verin. Perdenin solundaki plan nedeniyle geri d0nd0m. Bu

bir Etrüsk mezarının, Cerveteri’de, M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Kalkanlar ve Sandalyeler Mezarı’nın (Tomba degli Scudi e delle Sedie) planıdır. Bunu gösteriyorum, çünkü Etrüsklerin de bu mezarın ana mekanını üçe, üç ayrı mekana bölmüş olmaları ve ön cepheye odaklanmayı sağlayan tek merdiven yapısını kullanmış olmaları ilginç bir noktadır. Bunu vurguluyorum, çünkü ön cepheye odaklanma Romalıların alıp uyguladıkları bir Etrüsk unsurdur, Roma mimarlığı geniş ölçüde, yapıların ön cephesine vurgu yapılan bir cephe mimarisidir ve bunun sadece tapınak mimarlığında değil, Etrüsk egemenliği sırasında mezarlarda da uygulandığını bilmenizi istiyorum. Bu Etrüsklerin zaten kullandıkları Romalıların onlardan alıp uyarladıkları bir tasarımdır. Planın bir başka görüntüsü; burada ön cepheye vurgu yapan tek merdiveni, derin portikosu, bu portikoda yer alan bağımsız sütunları, üç bölmeli kısmı ve düz arka duvarıyla plana tekrar tepeden bakıyorsunuz.

Şimdi sanırım bu noktada, en önemli Etrüsk tapınağı olan Jupiter OMC Tapınağı ile – ki burada modelini görüyorsunuz -- en önemli antik Yunan tapınağı olan Atina’daki Parthenon Tapınağı arasındaki farkın anlaşılması önemlidir. Atina Parthenon Tapınağı, olasılıkla bildiğiniz gibi, M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenir. Bu ise M.Ö. 6. yüzyıla aittir. Yani tam olmasa bile kabaca çağdaşlardır. Bu iki yapı arasındaki başlıca farklılıklara değineceğim ama sanırım baktığınızda bunu kendiniz de görebilirsiniz. Ve bu konu sadece bugünkü ders için değil, gelecekteki derslerimiz için de çok ama çok önemlidir. Zira göreceğimiz gibi, Romalılar kendi dini mimarilerini oluşturmaya başladıklarında geçmişe dönüp Yunanların ve Etrüsklerin bu konuda neler yapmış olduklarına baktılar. Her birinden beğendikleri unsurları seçip aldılar ve bu unsurları bir araya getirip tümüyle yeni bir tarz oluşturdular. Aldıkları unsurları kendi kültürleri, kendi dinleri ile harmanlayıp Roma tapınağı olarak bildiğimiz tümüyle yeni, farklı yeni bir oluşum yarattılar.

Peki bu ikisi arasındaki farklar nelerdir? Etrüsk tapınaklarının temel özelliklerinden zaten söz ettik fakat Yunan Tapınağı’nın, Parthenon’un temel özellikleri nelerdir? Sanırım, yüzeysel olarak baktığınızda benzer olduklarını görebiliyorsunuz, üçgen alınlığı destekleyen sütunları vs.var, Ama en önemli fark –ki, burada tamamını göremiyorsunuz—Yunan tapınakları yüksek bir podyum üzerinde değil, çok daha alçak bir podyum üzerinde oturmaktadır. Bunlarda tüm yapıyı çevreleyen bir merdiven vardır, yani ön cephe vurgusu, önde tek bir merdiven yapısı yok. Burada kısmen görebildiğiniz gibi, merdivenler tüm yapıyı çevreler ve tek bir cella

var. Yunanlar Capitolinus Tapınağı'nda gördüğümüz tipte üç bölmeli cellayı hiç kullanmamışlardır. Ama bu ikisi arasındaki belki de en önemli fark bunun taştan, mermerden inşa edilmiş olmasıdır. Yunanların yapıları mermerdir. 5. yüzyılda hatta, daha öncesinde Yunanlar mermeri büyük bir başarı ile kullanıyordu. Yani sıradan, eski tip ahşap sütunlar ve kerpiç artık onlara uygun değildi, mermer kullanıyorlardı. Göreceğimiz gibi, Romalıların tapınak mimarisinde taş kullanmasının ardında güçlü bir Yunanistan'ın etkisi vardır. Ve bu erken Roma tapınak mimarlığına yapılan son derece önemli katkıdır.

Başka bir görüntü; burada Capitolinus Tepesi'nin Roma Dönemi'ndeki halini, Jupiter OMC Tapınağı'nın tepedeki, çoğu dini olan diğer yapılarla ilişkili konumunu görüyorsunuz. Tapınağın tek başına durmadığını görmeyi istediniz. Bu yapıların tamamı 6. yüzyılda inşa edilmiş değil, zaman içinde eklenmişler. Burada tapınağın daha geç bir evresini görüyorsunuz, daha önce söylediğim gibi, yapı defalarca yanmış ve defalarca yeniden inşa edilmiştir. Ama burada Roma dini uygulamaları açısından önemli olan bir özelliği görüyorsunuz: Sunak tapınağın içinde değil, dışında yer almaktadır – dini törenler dışarıda yapılıyordu. Rahip görevini tapınağın dışında yapıyordu ve aslında çok az kişinin tapınağın içine girip kutsal kült heykelini görmesine izin verilirdi ve bunlar da daha ziyade rahip statüsünde olan kişilerdi.

Geçen ders burada olmayanlar için Google Earth'ün önemini altını tekrar çizelim, Google Earth'te sadece günümüz Roma'sını değil, yakın bir süre önce, birkaç ay önce yüklenmiş olan antik Roma sürümünü de gezebilirsiniz. Yani üzerine gidip fareye sağ tıklayarak tüm şehrin antik sürümüne ulaşabilirsiniz. Çok basit ama yine de size bu yapıların birçoğunun antik Roma Dönemi'nde neye benzediği konusunda bir fikir verecektir. Bu, Roma'nın antik sürümündeki Capitolinus Tepesi'nin ekran görüntüsü. Bunu diğer şehirler için yapamıyorsunuz, sadece Roma şehri için geçerli. Fakat çok eğlenceli, aynı zamanda da çok bilgilendirici.

Şimdi, bu tapınaktan geriye ne kalmış? Bugün Campidoglio'ya baktığımızda orada Michelangelo'nun yapılarını görüyoruz. Peki, Jupiter OMC Tapınağı'ndan geriye kalan ne? Burada ondan geriye kalanı görüyorsunuz. Bu, tapınağın podyumudur — hala ayakta— Jupiter Tapınağı'nın 4 metrelik yüksek podyumu. Bu podyumun oldukça erken bir evreye – belki 6. yüzyıl kadar erken değil ama – çok erken bir evreye ait olduğuna inanılıyor. Podyumun yüksekliğini algılayabilirsiniz. Tekrar belirtelim, bu tip yüksek podyumlar Etrüsk tapınak mimarlığının ve

göreceğimiz gibi, birçok Roma Tapınağı'nın özelliğidir. Podyumun teknik olarak nasıl yapıldığını burada görüyoruz. Podyum yanyana ve biribiri üstüne yerleştirilen dikdörtgen taş bloklarla inşa edilmiştir. Kesme taş işçiliği adı verilen bu teknikte, bu tip dikdörtgen bloklar duvar oluşturmak üzere birbiri üstüne yerleştirilir. Bu örnekte tuf; Roma'nın doğal taşı olan tuf kullanılmıştır. Ve bunun Roma'da, özellikle 5., 4. ve 3. yüzyıllarda yaygın olarak kullanılan kesme taş işçiliği olduğunu yineliyim.

3. Bölüm: Taş Savunma Duvarları ve Düzenli Şehir Planlaması **[00:27:37]**

Roma'da Jupiter OMC Tapınağı'ndan sonra neler yapıldı? Epeyce şey yapıldı. Bu çok ilham verici, çok önemli bir projeydi ve belli ki, şehirde diğer birçok yapı projesinin doğmasına yol açtı. Bu yapıların çok azı korunmuştur yani size bu döneme ait çok fazla örnek gösteremiyorum. Bunun bir kaç nedeni vardır. Bu nedenlerden biri kısmen, size daha önce sözünü ettiğim yangınlardır. Bir çok şey yanıp yok olmuştur. Bir başka neden ise, yine daha önce belirttiğim gibi, bazı yapıların daha sonraki dönemlerde işverenler ve mimarlar tarafından başka yapılarda kullanılmak üzere malzeme edindikleri taş ocağı haline getirilmiş olmasıdır. Birçok inşaat malzemesi başka yapılarda kullanılmak üzere sökülmüştür. Ve Roma gibi 2500 yıl boyunca sürekli yerleşim görmüş bir şehirde bazı yapıların zaman içinde kaybolup gitmesi kaçınılmazdır. Yapılar yıkılır, yerine yenileri yapılır ya da başka yapıların parçası haline getirilir. En iyi korunan yapıların bir kısmı, başka yapıların bir parçası haline getirilenlerdir. Ve gerçekten burada da olan budur. Bu duvar, üzerine bir inşaat yapıldığı için korunagelmiştir.

Yani bu duvar dışında elimizde fazla bir şey yok. Olsaydı bile, 5. yüzyılda ve 4. yüzyıl başında yapılmış olan her şey 386 yılında yok olurdu. Çünkü M.Ö. 386 yılında kuzeyden gelen Keltler yolları üzerindeki her şeyi yakıp yıktılar. Floransa ve çevresindeki Etrüsk yerleşimlerine çok büyük zarar verdiler, oralardaki her şeyi yok ettiler. Roma'ya geldiler ve şehri ateşe verdiler. Ortalık yatışıp, duman dağıldığında şehirde ayakta kalan tek yapı Jupiter Optimus Maximus Capitolinus'du. Yani yıkım bu denli büyüktü ve o dönemden geriye, bugün sözünü edebileceğimiz çok az şey kaldı. Kelt yağmacıların neden olduğu bir başka şey de, Romalıları şehirlerini yeterince iyi koruyamadıkları konusunda ikna etmiş olmasıdır. Öyle değil mi? Tümünüle saldırıya açıklardı ve tüm şehir, tek bir tapınak hariç yanıp kül oldu. Böylece akıllarını başlarına toplayıp şehir duvarları inşa etmenin iyi bir fikir olduğuna karar verdiler ve şehirlerinin etrafını duvarlarla

çevrelemeye başladılar. Bu nedenle, M.Ö. 386'daki yağmadan sonra sur inşasında ciddi boyutta bir ilerleme görülür.

Şimdi sur inşasından söz edelim. Konuya 4. yüzyılda, Kelt yağmasından hemen sonra inşa edilen ve Roma'yı çevreleyen çok önemli sur duvarı ile başlamak istiyorum. Roma, ünlü yedi tepesini de içine alacak şekilde taştan yapılmış sur duvarlarıyla çevrelenmiştir. Şans eseri, bu sur duvarının bir kısmı bugün hala ayakta. Burada size duvarın korunan, uzun bir bölümünü gösteriyorum. Bu surlar Servius Surları olarak adlandırılır. Roma'daki bu Servius Surları M.Ö. 378 yılına, yağmadan hemen sonraya tarihlenir. Bugün surların bazı bölümleri korunmuştur. Roma ana tren istasyonu Stazione Termini yakınındaki duvar, surların korunan en uzun kısmıdır. Modern istasyon binasını sağ üst köşede görebilirsiniz. Bu da Roma'daki Servius Surlarının korunagelen en uzun kısmının görüntüsüdür.

Romalılar işi şansa bırakmak istememişler. Kendi yerli tüflerinin yeterince sağlam olmasına karşın, mümkün olan en kaliteli tüfü kullanmaya karar vermişler ve Veii'den tuf getirmişlerdir, V-e-i-i. Veii Romalıların henüz fethettikleri ünlü ve önemli bir Etrüsk şehriydi. Veii bu olağanüstü inşaat malzemesi için mükemmel bir kaynaktı ve Romalılar buradan, bundan sonra kendilerini koruyacak olan bu göz alıcı duvarları yapmak için sarımsı renkli bu tüfü getirmişlerdir. Surlara tekrar bakıyoruz. Hala ayakta olsa da çok yıpranmış, o nedenle taşların antik dönemdeki düzgün işçiliği pek görülüyor.

Burada duvar örgüsünü görmek güç ama, size birazdan başka bir duvar örneğinde daha net olarak göreceğim— buradaki duvar dönüşümlü olarak sırayla bir enlemesine bir boylamasına yerleştirilen taş bloklardan oluşur. Bu örgü sisteminin adı bağ ve dizi örgüdür. Bu duvarın yapımında enlemesine ve boylamasına yerleştirilen blok taşlar kullanmışlardır. Dikdörtgen taş bloğun kısa yüzü dışa gelecek şekilde yerleştirirseniz bu bağtaşı, eğer aynı boydaki bloğun uzun kenarı dışa gelecek şekilde yerleştirirseniz bu dizidir. Yani taş sırayla bir enlemesine, bir boylamasına yerleştirilmiştir. Size biraz sonra başka bir duvarda daha net olarak göstereceğim, ama burada da bu örgü sistemini görüyorsunuz. Taş blokların da oldukça düzgün olduğunu görebilirsiniz. Burada gördüğümüz şey yine kesme taş işçiliğidir; yanyana ve birbiri üstüne yerleştirilen oldukça düzgün taş bloklardan oluşan kesme taş duvar işçiliği. Latincesi *opus quadratum*, o-p-u-s q-u-a-d-r-a-t-u-m yani, dörtgen taş işçiliği.

Jupiter OMC Tapınağı'nın podyumunda kullanılan taş işçiliğinin benzer bir tipi, 378 yılında Servius Surları için de kullanılmış.

Geçen sefer Servius Surlarının bu bölümünü göstermiştim. Burada Veii'den getirilen sarımsı tuf taşının rengini daha iyi görebilirsiniz. Bu bölüm de çok yıpranmış bu nedenle enlemesine ve boylamasına yerleştirilen blokları görmek güç. Ama bu da duvarın bir başka bölümü – yakın zamanda Roma'ya gidecek olanlarınız varsa bu bölüm, Roma'nın gezilmeye değer, çok hoş bir kesimi olan Aventinus Tepesi'ndedir. Şehrin neresinde bir antik yapı kalıntısı ile karşılaşacağınızı bilemezsiniz, şehri gezerken en umulmadık yerlerde karşınıza bir kalıntı çıkar, Roma'nın görülmeye değer, büyüleyici bir yer olmasının nedenlerinden biri de budur.

Bu dönemde Romalılar yoğun olarak koloniler kurmaya başladılar – böyle emperyalist bir hırsları vardı. Tüm dünyayı kolonileştirmek istediler ve işe kendilerine en yakın yerlerden başladılar. İtalya'da, öncelikle de Roma'ya en yakın yerlerde koloniler kurmaya başladılar. Daha önce de söylediğim gibi, bu kolonilerin her biri başkent küçük bir modeli olduğu için ben bunlara “Küçük Roma” diyorum. Romalılar Küçük Roma'lar kurdukça bu Küçük Romalar'ın da güvenliğe, Servius Surları gibi surlarla korunmaya gereksinimi olduğunu anladılar. Böylece yağmayı ve Roma'daki Servius Surlarının yapımını izleyen dönemde sadece kolonileşmede değil, sur inşaatında da bir canlanma görülür. Size bununla ilgili birkaç örnek göstermek istiyorum.

Bu, bu ders için özel olarak hazırlanan bir haritadır. Bu haritayı derslerde konu etmeyeceğimiz şehir isimleri ile doldurmadım, burada sadece yapılarını inceleyeceğimiz şehirlerin adları var. Bu nedenle bu haritanın çok işinize yarayacağını düşünüyorum. Buradaki yıldız Roma. Yıldızın olduğu yer Roma ve sizleri götüreceğim surları olan diğer şehirlerden biri Cosa, diğerleri burada gördüğünüz Norba ve Falerii Novi. Bu harita da ayrıca tüm bu yerleşimlerin Roma'ya ne kadar yakın olduğunu da görebilirsiniz. Bu dönem İtalya kolonilerindeki sur inşaatlarıyla ilgili bir fikir edinebilmeniz için size hızla birkaç örnek göstereceğim.

Önce Norba'nın sur duvarlarına bakalım. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen bu duvarlara baktığınızda bunların tufle değil, Norba'ya özgü, grimsi renkte, yerel bir taşla inşa edildiğini görüyorsunuz. Sizin de göreceğiniz gibi, buradaki duvar örgüsü *opus quadratum* yani kesme taştan değil. Burada dikdörtgen, düzgün bloklar yerine o kadar da düzgün olmayan çokgen bloklar kullanılmış. Burada kullanılan tekniğine poligonal

duvar işçiliği diyoruz. Bu poligonal yani çokgen taşları alıp çok ilginç bir yöntemle üst üste koyarak Norba yerleşimini kuşatan, bu hoş görünümlü – ben bu duvar tipini çok beğenirim – duvarı inşa etmişler. Yani bu örnekte poligonal taş duvar işçiliğini görüyorsunuz. Norba'nın kuzeyinde yer alan Cosa'da da aynı poligonal duvar tipini görüyoruz. Cosa yerleşiminin yerini haritadan hatırlayacaksınız. Bu duvarlar M.Ö. 273 yılına tarihlenir ve burada duvarın bir bölümünü görüyorsunuz. Sanırım aynı grimsi taşın bu duvarlar için de kullanılmış olduğunu ve poligonal duvar işçiliğini görüyorsunuz.

Erken dönem Roma sur tasarımının en mükemmel örneği burada gördüğünüz surlardır. Bu Falerii Novi'deki sur duvardır. Falerii Novi 241'de koloni olarak kurulmuş, surları da 241 ile 200 yılları arasında bir zaman diliminde inşa edilmiştir. Surların ayrıca, çok görkemli, en azından kendi zamanı için epey görkemli bir kapısı olduğunu görüyorsunuz. Surlardan söz edeceğiz ama öncelikle, bu renkli fotoğrafta açıkça görüldüğü üzere burada iki farklı malzeme kullanımının söz konusu olduğuna dikkatinizi çekmek istiyorum.

Kapı kemeri için Alban Tepeleri'nden getirilen gri renkli peperino taşı, p-e-p-e-r-i-n-o, duvarlar içinse kızılımsı kahverengi bir tuf taşı kullanmışlardır. Yani kızılımsı kahverengi tuf taşı ve Alban Tepeleri'nden getirilen gri renkli peperino taşı. Malzeme seçiminde çok özenli davranmışlar ve bu iki yapı arasındaki fark, farklı doku ve renkteki malzeme ile de vurgulanmıştır. Duvara baktığınızda burada bir kesme taş işçiliği ile yani, *opus quadratum* ile karşı karşıya olduğumuzu hemen göreceksiniz. Ayrıca burada, duvarlar çok iyi durumda korunmuş olduğu için, enlemesine ve boylamasına yerleştirilen blokları, daha önceki fotoğraflara kıyasla daha net bir şekilde görebilirsiniz. Bu örgü tekniğinde dönüşümlü olarak yerleştirilen kare ve dikdörtgen bloklar.

Surun en önemli kısmı, tabii ki kemerdir, taş kemer. Bu, gördüğünüz gibi, kesme taştan yapılmış bir kemerdir. Roma mimarlığındaki en erken değil, ama erken örneklerden biridir. Bu çok ilginç, ustaca yapılmış bir kemerdir. Baktığınızda tasarımcısının kemeri yapmak için bir sıra, kama biçimli blok taşı alıp -- Bu bloklara kemer taşı adı verilir – -kemer taşı, bu kama biçimli bloklar—herbirini genel düzene tam olarak uyacak şekilde yontmuştur. Bloklar yan yana saplanarak sıkıca yerleştirilmiştir. Aslında baktığınızda “ Aman Tanrım, ya bunlardan biri yerinden çıkıp düşerse” gibi bir fikre kapılabilirsiniz, ama birbirlerine o kadar yakın saplanmışlardır ki, düşmezler. Kemer çok göz alıcı bir görünüme kavuşturan bir bitiş çizgisi

ile tamamlamışlardır. Kemer, farklı bir malzemeden yapıldığı için duvarın genelinden ayrı olarak göze çarpar. Bu, bana göre, kendi dönemi için göz alıcı kemeriyle çok başarılı bir uygulamadır.

Geçen ders kemer ve tonoz yapımının, özellikle beton kullanımının ne kadar önemli olduğundan söz etmiştik. Tabii burada gördüğümüz taş bir kemer ama, ileride Romalıların kemerden estetik bir mimari unsur olarak yararlandığını göreceğiz. Yani farkına varmanızı istediğim konu şu: Bu, sadece bu dönem için önemli bir yapı değil, aynı zamanda gelecekte Roma mimarlığındaki sıradışı yaratıcı ve yenilikçi kemer anlayışının öncüsü olması açısından da önemli bir yapıdır. Bu anlayış bu örneklerle başlar. Falerii Novi surları ve kapısı, Roma mimarlığındaki bu inanılmaz gelişim aşamasının ilk adımını oluşturur.

Çok hızlı bir şekilde bu dönemdeki şehir planlamasından söz etmek istiyorum. Daha önce belirttiğim gibi, Romalılar İtalya'daki yerleşimleri kolonileştirip surlarla çevreliyorlardı ama aynı zamanda genel anlamda şehir planlama, kentsel mekanlar oluşturma konusunda da kafa yoruyorlardı. Bu nedenle kısaca iki örneğe değineceğim. Bu, biraz önce surlarını gördüğümüz M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenen Cosa yerleşimi. Ayrıca bilmekte yarar var, şehir kurulumlarındaki artış gerçek anlamda yine 386'daki yağmadan sonra başlamıştır. Cosa'nın yerleşim planına bakarsak, şehrin, biraz önce sözünü ettiğimiz surlara çevrelenmiş olduğunu ve kabaca düzgün bir plana sahip olduğunu da görüyorsunuz; kabaca kare biçimli. Yine gördüğünüz gibi, sur üzerinde kapılar var ve geçen ders sözünü ettiğim tipik ideal Roma şehir planına uygun bir dizi yol var. Bunlar iki ana yol; *cardo* ve *decumanus*. Kuzey-güney yönünde uzanan *cardo* ve doğu-batı yönündeki *decumanus* şehrin merkezine yakın bir konumda kesişiyor ve genellikle, bu kesişme noktasına çok yakın bir konumda şehrin açık toplantı ve pazaryeri olan, aynı zamanda bazilika, çarşı gibi başka yapılara da ev sahipliği yapan forumu bulunur. Şehrin en yüksek tepesinde bir Capitolium yani Jupiter, Juno ve Minerva'ya adanmış bir tapınak var, bu şehrin en önemli kutsal yapısıydı. Bu Cosa şehriydi.

Bir diğer önemli yerleşim Ostia'dır. Roma'nın liman kenti olan Ostia M.Ö. 350'de kurulmuştur. Bu burada bir askeri kampın ya da *castrum*'un, c-a-s-t-r-u-m, kurulduğu yıldır. Burada *castrum*'un planını görebilirsiniz. Gördüğünüz koyu siyah noktalı alan Ostia'nın 350'deki orijinal planı. Geri kalan kısım, şehrin en parlak dönemi olan M.S. 2. yüzyıla aittir. Yani şehrin orijinal halini burada görüyoruz. Ve gördüğünüz gibi, son derece düzgün bir plana sahip. Ve daha önce belirttiğim gibi, burada

Roma'dakinden çok farklı bir durum var. Roma yüzyıllar boyunca çok gelişigüzel gelişmiştir. Orada hiçbir zaman gerçek anlamda bir planlama girişimi olmamıştır.

Ama Romalılar ne zaman ideal bir şehir; ideal olduğunu düşündükleri bir şehir kurma fırsatı ele geçirmişlerse hemen hemen her seferinde kare veya dikdörtgen gibi çok düzgün planlı bir şehir kurmuşlardır. Tabii olabildiğince düzgün, zira coğrafi yapıya göre değişiklik olabilir. Eğer arazi çok engebeliyse ortaya daha düzensiz bir plan da çıkabilir. Fakat burada çok düzenli, bir castrum, yani bir askeri kamp gibi planlanmış bir yerleşim görüyoruz. Tam merkezde keşisen iki anayolu ile; kuzey-güney yönündeki *cardo* ve doğu-batı yönündeki *decumanus*'la dikdörtgen bir plan görüyoruz. Burada ne var? Şehrin forumu yani açık toplantı ve pazaryeri. Bunun çevresinde de diğer önemli yapılar ve tabii ki konutlar, aralarına serpiştirilmiş dükkanlar var. Bu tipik bir M.Ö. 4. yüzyıl Roma yerleşimi.

4. Bölüm: Geç Cumhuriyet Dönemi Tapınak Mimarlığının Helenleştirilmesi [00:45:06]

Dersin geri kalanı kısmını, şimdi göstereceğim üç önemli yapıya ayırmak istiyorum. Bunlar bire bir Roma dini mimarlığının, özellikle tapınak mimarlığının gelişimi ile ilintili yapılar. Sizin de yardımınızı isteyeceğim. Artık yeterince şey öğrendiniz ve sanırım, bu tapınaklardan bazılarını tanımlama konusunda bana biraz yardımcı olacak kadar bilgiye sahipsiniz. Sözümlü edeceğimiz yapılardan biri Roma'da, diğer ikisi Roma dışındadır. Roma dışındaki yapıların nerede olduğunu görmemiz için birazdan haritayı tekrar göstereceğim. Ama şimdi Roma'daki tapınakla başlayalım. Roma'daki yapı M.Ö. 120 ile 80 yılları arasında bir zamanda yapıldığına inandığımız Portunus Tapınağı'dır. Bu tapınağın yerini görmemiz için tekrar Google Earth'e gidiyoruz.

Zamanla bu işi çok iyi öğreneceksiniz ve tüm bu yerleri, bensiz de bulabileceksiniz. Ama şimdi tekrar birlikte bakalım. Bu Palatinus Tepesi. Oldukça farklı bir açıdan bakıyoruz. Palatinus Tepesi burada. Sol üstte Colosseum'un bir kenarını görebilirsiniz. Bu Mussolini'nin yaptırdığı ünlü Via dei Fori. Burada İmparatorluk Forumları, Victor Emmanuel'in düğün pastası yani Vittoriano. Daha önce bahsettiğim nispeten çağdaş bir yapı. Capitolinus Tepesi. Tam burada Michelangelo'nun oval meydanını görüyorsunuz. Burada üstte Circus Maximus. Roma'ya gidenleriniz için bu Tiberina Adası; bir köprüyle ulaşılacak çok güzel, küçük bir ada. Ve Tiber Nehri, her zamanki gibi biraz kirli görünüyor. Fazla yeşil, sizin de

tahmin edebileceğiniz gibi, pek girip yüzmek isteyeceğiniz bir su değil. Yani bu Tiber Nehri ve daha yakından bakarsanız, burada iki tapınak göreceksiniz. Bu yuvarlak tapınak, günümüzde Tiber Kıyısındaki Yuvarlak Tapınak olarak biliniyor. Pek de yaratıcı olmayan bir ad. Ve burada da dikdörtgen bir tapınak. Burada rekonstrüksiyon ve restorasyon çalışmaları devam ettiği için üstünde kırmızı bir çatı var gibi görünüyor. Burada görüyorsunuz.

Bu Portunus Tapınağı. Başka bir tapınakla bağlantılı olduğunu görüyorsunuz. Tiber Nehri'ne çok yakın bir konumda inşa edilmiş bir tapınak. Şimdi Portunus Tapınağı'nın planına birlikte bakalım. Tipik Etrüsk dini mimarisine, tipik Yunan dini mimarisine dair bilgilerinize dayanarak bu plan hakkında neler söyleyebilirsiniz? Bu daha ziyade bir Etrüsk tapınağı mı, yoksa Yunan tapınağı mı? Sanırım size Parthenon'la ilgili olarak söz etmeyi unuttuğum bir konu var, tipik M.Ö. 5. yüzyıl Yunan tapınaklarının etrafını çevreleyen sadece basamaklar değildir, bu tapınakların etrafında bir de bağımsız bir sütun dizisi bulunur. Buna peripteral; p-e-r-i-p-t-e-r-a-l peripteral sütun dizisi denir. Sonuç olarak, Jupiter OMC Tapınağı ve Atina'daki Parthenon Tapınağı'na ait bilgilerinize dayanarak bu plan bir Etrüsk planı mı, yoksa bir Yunan planı mı? Buyrun.

Öğrenci: Daha ziyade bir kombinasyon olduğunu söyleyebilirim.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Güzel.

Öğrenci: Peripteral sütun dizisiyle ve aynı zamanda --

Profesör Diana E. E. Kleiner: Evet, daha ziyade bir kombinasyon gibi görünüyor. Önce bana Etrüsk özelliklerini söyleyin.

Öğrenci: Sanırım tek merdiven yapısı ve olasılıkla üçlü mekana girişi sağlayan üç tane giriş olması.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Tamam, ön cepheye vurgu yapan tek merdiven yapısı kesinlikle doğru. Burada üçlü giriş var mı? Bunlar sütunlar arasındaki boşluklar. Buradakiler sütun.

Öğrenci: [Duyulmuyor]

Profesör Diana E. E. Kleiner: Ama cellaya bakın.

Öğrenci: Oradaki cella tekli bir cella .

Profesör Diana E. E. Kleiner: Cella tekli bir cella. Yani bu bir Capitolium değil. Ama haklısın, sütunlar arasında burada boşluklar var. Sütunların ötesine geçelim. Sütunların derin bir portikoda olduğunu görüyorsunuz. Derin portiko, önündeki sütunlar bağımsız. Yani ön cephe vurgusu, tek cephede merdiven, derin portiko, portikoda bağımsız sütunlar ve bu örnekte tek bir cella; tüm bunlar Etrüsk özellikleri. Yani burada daha ziyade bir Etrüsk planı görüyoruz. Ama haklısın.

Öğrenci: [Duyulmuyor]

Profesör Diana E. E. Kleiner:, Haklısınız bu bir kombinasyon çünkü burada yapıyı çevreleyen sütunlar var. Ama bu peripteral bir dizi mi?

Öğrenci: Olasılıkla değil

Profesör Diana E. E. Kleiner: Olasılıkla değil, Neden değil? Bu sütunlarda farklı olan ne? Planda görebiliyorsunuz. Tüm yapıyı çevreliyorlar ama ---

Öğrenci: Bağımsız değiller.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Bağımsız değiller. Duvarlara bitişikler. Buna ne diyoruz. Buna pseudo-peripteral sütun dizisi diyoruz. Yani evet, bir anlamda yapıyı çevreliyor gibi görünüyor ama aslında çevrelemiyor, çünkü sütunlar duvara bitişik ve bir çeşit düz bir yüzeymiş hissi veriyor ki, bu Etrüsk tapınaklarında olan bir özellik. yani kesinlikle doğru noktaya değindiniz, bu ikisinin bir kombinasyonu. Tarihin bu aşamasında, bu iki mimarlığın Roma tapınak mimarlığında bir araya geldiğini görüyoruz. Romalılar Etrüsk örneklerine baktılar, Yunan örneklerine baktılar ve neyi beğendiklerine karar verdiler. Daha önce dediğim gibi, kendi kültürlerini, kendi dinlerini en iyi temsil edecek unsurları alıp, ikisini karıştırdılar ve göreceğimiz gibi, belirgin bir şekilde Romalı olan bir tip yarattılar.

Yapı çok iyi durumda korunmuş. Bugün gidip yapıyı yerinde görebilirsiniz. İşte karşınızda. Bugün Roma'da, Tiber Nehri'nin hemen kıyısında neredeyse hiç bozulmamış olarak ayakta. Biraz önce arkadaşınızın söylediği özellikleri gördüğümüz, harika bir yapı. Bu ön cepheyi vurgulayan tek merdiven yapısı, derin bir portiko ve bu portikoda bağımsız sütunlar. Uzaktan bakınca, gerçekten peripteral gibi görünüyor. Sanki çepeçevre sütunları var gibi. Ama yakından bakınca sütunların aslında kenarlarda duvara bitişik olduğu görüyorsunuz. Şimdi burada

tapınağın gerçek halini görüyorsunuz. Burada tapınağın aynı zamanda güçlü Yunan etkisi taşıdığına dair de bazı izler var. Bunlar nelerdir?

Öğrenci: Taş.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Taş, evet kesinlikle. Bu tapınak, ahşap, kerpiç ve terracotta ile inşa edilmemiş. Bu tapınak taştan yapılmıştır. Mermerden değil, travertenle inşa edilmiş, t-r-a-v-e-r-t-e-n. Traverten ilerdeki derslerde çok sözünü edeceğimiz Tivoli kasabasında bulunan bir taş cinsidir. Tivoli bugün, hızlı giderseniz Roma'ya 1 saatlik mesafededir, tabii ki antik dönemde bu yolculuk daha uzun sürüyordu ama yine de Roma'ya oldukça yakın bir yerleşimdi. Kısacası bu muhteşem taş, tapınağın podyum kaplamasında ve sütunların yapımında kullanılmak üzere Tivoli'den getirilmişti. Yani bu taş bir yapı. Duvarlar tüf taşından fakat beyaz *stucco* ile sıvanmış, *stucco* sayesinde yapı kendi zamanında mermerden yapılmış gibi bir izlenim uyandırıyor ki, bu özellik tapınağı, kesinlikle *à la Greque* yani Yunan tarzı bir tapınak yapıyor. Peki, Yunan mimarisinin etkisini yansıtan başka bir şey var mı? Aranızda düzenleri bilenler var mı?

Öğrenci: İon düzenindeki sütunlar .

Profesör Diana E. E. Kleiner: İonik düzen. Çok iyi, İonik. İ-o-n-i-k. Başlıca üç tip düzen var; Dor, İon ve Korinth. Bugün hepsini göreceğiz. İonik düzenin en belirgin özelliği spiral volüt adı verilen volütlerdir, v-o-l-ü-t . Burada görüyorsunuz. Bunlar bariz bir şekilde, Yunan tapınak mimarlığının etkisi altında yapılmış tipik İon sütunlarıdır – Etrüskler bu tip bir sütun kullanmamışlardır. Burada Portunus Tapınağı'nı yandan ve arkadan görüyorsunuz. Yapıyı çevreleyen ama duvarlara bitişik olan sütunları burada da görüyoruz. Tüf bloklarını, kesme taş bloklarını da görüyorsunuz. Biraz önce dediğimiz gibi, duvarlarda tüf taşı kullanılmış ama beyaz renk *stucco* ile sıvanmış. *Stucco* izleri yer yer görülüyor. Böylece, en azından belli bir mesafeden tüm yapı taştan yapılmış gibi bir izlenim yaratılmış. Hatta yeterince uzaktaysanız, traverteni mermer bile zannedebilirsiniz.

Roma mimarlığının geleceği bakımından çok önemli olan bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. O da bu podyumun inşasında kullanılan betondur. Burada görünmüyor. Podyumun sadece içinde beton kullanılmış. Podyumun içinde kullanılmış olmasının nedeni betonun çok sağlam bir malzeme olmasıdır. Beton çok ağır yük taşıyabilir ve Romalılar yapılarını

desteklemek için betonun bu özelliğinden yararlanabileceklerini çok erken bir dönemde fark etmişlerdir. Bu dönemde beton moloz, sıvı harç ve bir miktar bir çeşit volkanik külden yapılıyordu. Bu malzemeler karıştırılarak büyük ağırlıklara dayanabilen bir inşaat malzemesi elde ediliyordu. Beton burada bu işlevsel amacına uygun olarak kullanılmıştır. Gelecek derslerde Romalıların betonu estetik anlamda etkileyici yapılar inşa etmek amacıyla da kullandıklarını ve bu konuda çok ustalaştıklarını göreceğiz, öyle ki, en sonunda Pantheon gibi, onun inanılmaz kubbesi gibi yapılarla beton inşaatında doruğa ulaşmışlardır.

Burada Portunus Tapınağı'nın Ionik başlıklardan bir ayrıntı görüyoruz. Tapınağın ayrıca Yunanistan'daki tapınaklarda olduğu gibi bir de Ionik frizi var. Frize dikkatlice bakarsanız, orijinal yapıya ait candelabrumlar ve bu candelabrumlardan sarkan girland motiflerine ait izler olduğunu göreceksiniz. Bu Portunus Tapınağı'nın günümüzdeki görünümü. Bu da tapınağın bir 19. yüzyıl tablosundaki görünümü, sanatçı tapınağı o zamanki hali ile resmetmiş. Burada gördüğünüz durum, size daha önce sözünü ettiğim gibi, yapıların korunması bakımından çok önemli bir durum; Portunus Tapınağı Roma'daki birçok yapı gibi, daha geç dönemlerde başka bir yapıya dönüştürülerek tekrar kullanılmış bir yapıdır. Olasılıkla yapının korunmuş olmasının yegane nedeni de budur. Burada yapının önüne duvar örerek gerçek bir cephe oluşturulmuşlar, yapıyı kapı, üç adet pencere, bir Meryem Ana madalyonu, haç ve en tepeye de bir çan kulesi ekleyerek kiliseye dönüştürmüşler.

Kullanılan bir kilise olduğu için de yapıya iyi bakılmış. Burada Portunus Tapınağı'nın Ionik başlıklarını, girlandlı frizini görüyorsunuz. Hemen burada da Tiber kıyısında hala ayakta olan Yuvarlak Tapınağı görebilirsiniz. Yani Portunus Tapınağı'nın günümüze kadar ulaşmış olmasının nedeni geç dönemlerde kiliseye dönüştürülmüş olmasıdır. Bu Roma'nın en çekici yönlerinden biridir. Birçok kilise daha erken bir yapıyı maskeleyebilir. Bu yapılardan çok uzakta olmayan, üç Roma tapınağı daha var. Yanyana olan bu tapınaklar hep birlikte Carcere San Nicola Kilisesi'ne dönüştürülmüştür. Tapınakların kalıntılarını kilise içinde hala görebilirsiniz.

Bugün size göstermek istediğim diğer iki tapınaktan biri – haritaya tekrar bakıyoruz – Cori'de. Cori'nin sadece Roma'ya değil, Ostia'ya da ne kadar yakın olduğunu görüyorsunuz. Cori ve Tivoli yerleşimleri. Şimdi travertenlerin geldiği yeri görüyorsunuz. Tivoli de Roma'ya uzak değil, bu nedenle malzemeler kolaylıkla Tivoli'den Roma'ya taşınabiliyordu. Önce

Cori'ye bakalım. Cori çok güzel bir yer. İtalya'da, Roma dışına seyahat edenleriniz bilir, İtalya'da seyahat etmenin en keyifli yerlerinden biri, bu Ortaçağ tepekentlerini gezmektir. Buralara gider, arabanızla, otobüsle ya da taksiyle kasabanın en yüksek noktasına çıkarsınız. Resim gibidir, en tepe noktaya çıkar, durup şehrin üzerinden inanılmaz bir panoromaya bakarsınız.

Cori de öyle yerlerden biri yani bir Ortaçağ tepekentidir. Ama şimdi Romalılara bakalım. Romalılar, gittikleri her yerde yaptıkları gibi Cori'de de tapınaklarını inşa etmek için şehrin en güzel yerini seçmişler. Bu tapınak Cori'deki tepenin neredeyse zirvesinde inşa edilmiştir. Cori'deki bu Hercules Tapınağını görmek için arabayla tepeye kadar çıkmanız gerekir. Aslında tapınağın Hercules için yapıldığını bilmiyoruz, ama çok uzun bir süredir Hercules Tapınağı olarak biliniyor. Biz de bu ismi kullanmaya devam ediyoruz. Burada tapınağın planını, önündeki küçük yapı kompleksi ile restorasyon çizimini ve tapınağın şimdiki halini görüyorsunuz.

Plana bakarsak, karşımızda portikoda bağımsız sütunlarıyla yine bir Etrüsk planı olduğunu görürüz. Burada değil ama yukarıda görebilirsiniz. Bunun da tek bir merdiveni var. Bir tür piramidal merdiven; cephesi ve kenarları var. Ama görüyorsunuz, Yunan merdivenleri gibi tüm yapıyı çevrelemiyor. Sadece ön cephede. Yani yine sadece ön cephede yer alan merdiven basamaklarını, ön cephe vurgusunu, derin portiko ve portikodaki bağımsız sütunları ve bu örnekte tek bölmeli olan cellayı görüyoruz. Peki bu tapınağın çevresinde ne var?

Öğrenci: Bunu çevresinde mi?

Profesör Diana E. E. Kleiner: Evet.

Öğrenci: Bunun etrafında sütunlar yok.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Sütun yok. Peripteral bir tapınak değil. Pseudo-peripteral de değil. Peki ne? Bir düz dikme gibi görünüyorlar. Bunlar duvar ayağı, yani düz dikmeler. Yani bu duvarlarda da bitişik elemanlar var – burada görüyorsunuz—ama düzleştirilmiş. Yani yine burada biraz Yunan etkisi taşıyan bir Etrüsk planı var. Buradaki Yunan etkisi, yapının etrafının bir anlamda bir şeyle çevrelenmiş olmasıdır. Bu fikri ne dışlanmışlar, ne de gerçek sütun kullanmışlar, onun yerine düz elemanlar kullanmışlar. Şimdi tekrar düzenleri tanıyan birine soruyorum, bu yapıda hangi Yunan düzeni kullanılmıştır? Evet?

Öğrenci: Dor

Profesör Diana E. E. Kleiner: Dor, Dor düzeni. Burada en basit, en sade düzen kullanılmış. Yunan Dor düzeni, triglifler, metoplar, t-r-i-g-l-i-f, m-e-t-o-p. Birazdan size bir ayrıntı gösterip bunların ne olduğunu anlatacağım. Bu planda tapınağın yüksek podyumunu göremiyoruz, ama o da bu tapınaktaki bir diğer Etrüsk özelliğidir. Sonuç olarak, bu örnekte de Etrüsk ve Yunan unsurlarının ilginç, seçmece özelliklerinin bir arada kullanılmış olduğunu görüyoruz ki, bu da zaten erken Roma tapınak mimarlığının tanımıdır.

Cori'deki tapıntan bir başka ayrıntı. Bu resmi çok kapalı bir günde çekmişim, o nedenle yapının gerçek görkemi konusunda pek fikir vermiyor ama konumu ve çevresindeki güzel dağlık manzara hakkında bir fikir edinebilirsiniz. Burada Dor düzenini daha iyi görüyoruz. Triglif ve metopları ile gayet sade bir tasarım. Triglifler üçüz yivlerdir. Burada üstte görüyorsunuz, üçüz yiv ve aralarında kare paneller. Dönüşümlü olarak yerleştirilen üçüz yivler ve kare paneller, yani tipik Yunan Dor düzeninin unsurları olan triglifler ve metoplar. Bunu örneğin Parthenon'da gördünüz, burada da Romalılar tarafından kullanılmıştır.

Burada Roma inşaat tekniği açısından ilginç bir başka şey daha görüyoruz. Sütunlara bakarsanız, üst kısımlarının yivli olduğunu göreceksiniz, yani yüzeylerinde şerit şeklinde oluklar vardır. Ama alt kısımları yivli değil. Görüyorsunuz, yivler tam burada bitiyor, altı düz. Bunun nedeni nedir? Helenistik Dönem Yunan yapıların da bile bu uygulamanın olduğunu biliyoruz. Bu uygulamanın iki nedeni olabilir. Birinci neden sütunların kullanışlı olmasıyla ilgili. Altta neden yiv yok, çünkü insanlar sütunların üst kısımlarına değil, alt kısımlarına dayanıyor ve zamanla yivler kopup kırılmaya başlıyor. Bu nedenle alt kısımlara yiv yapmamaya karar vermiş olabilirler. Ama bu bir tür dekorasyon da olabilir. Çünkü yakında göreceğimiz gibi, Pompeii'de bezeme unsuru olarak kullanılan çok sayıda üstü yivli ve beyaz boyalı, altı ise yivsiz, kırmızı boyalı sütunlar vardır. Antik yapıların çoğunun boyalı olduğunu biliyoruz. Heykeller ise her zaman boyalıydı. Yani bu sütunlar geçmişte, şimdi olduğundan daha süslü görünmüş olabilir. Böylece mermer kullanmanın bir anlamı da kalmamış olabilir. Yani bu yapıları incelerken bu bilgiye de aklımızda tutmamız gerekir.

5. Bölüm: Korinth Düzeninin Gelişi [01:03:20]

Bugün size göstermek istediğim son yapı, Tivoli'deki Vesta Tapınağı'dır. Bunun da yeri çok güzeldir. M.Ö. 80 yılına tarihlenen bir tapınaktır. Bu da olasılıkla Vesta'ya ait bir tapınak değil, ama yuvarlak bir tapınak. Vesta tapınakları da genellikle yuvarlak planlıdır. Bu nedenle araştırmacılar arasında bu yapıyı Vesta Tapınağı olarak adlandırılma eğilimi vardır. Evet, M.Ö. 80 yılına tarihleniyor. Tivoli'nin özellikle çok yeşil bir kesiminde, çevreyi gören, çok güzel bir yerinde inşa edilmiştir. Hemen yakınında bir şelale var. Tek kelime ile muhteşem bir yer ve gördüğünüz gibi, gayet girişimci bir ailenin de orada, bu Sibilla Restoranı'nı açmış olması şasirtıcı değil. Önünde, şemsiyelerin altında oturup yemek yiyebileceğiniz bir verandası var.

Bu M.Ö. 80 yılında inşa edilmiş tapınak. Burada planını görüyoruz. Size bir de, bunun ne kadar Yunan olduğunu görmemiz için, Tivoli'deki Hadrianus Villası'nda bulunan ve Venüs Tapınağı olarak bilinen tapınağı gösteriyorum. Yunanlar yuvarlak tapınakları gerçekten seviyorlardı ve çok sayıda yuvarlak tapınak inşa etmişlerdir. Knidos'da ünlü bir Venüs, Yunanlar için Aphrodite tapınağı vardı. Hadrianus bu tapınağın bir kopyasını kendi villası için yaptırmıştı. Bu konudan daha ilerideki derslerde söz edeceğiz. Ama şimdi bunu size, bu tapınağın antik Yunan çağlarında neye benzediği konusunda bir fikir sahibi olmanız için gösteriyorum, zira bunun bir replika olduğunu düşünüyoruz. Yuvarlak bir yapı, tüm yapıyı çevreleyen bağımsız sütunlar, alçak bir podyum ve podyumu çevreleyen basamaklar var. Merkezinde de Venüs Tapınağı.

Yapının planına baktığımız zaman bunun da ona çok benzer olduğunu görüyoruz. Yuvarlak, tüm yapıyı çevreleyen bağımsız sütunları var. Ama göreceğimiz gibi, daha yüksek bir podyuma sahip ve yuvarlak planlı olmasına rağmen merdiven sadece bir yönde. Yani yuvarlak bir yapının dönen, süreklilik gösteren bir yapı olduğunu düşünseniz de, burada da bir cephe vurgulaması var. Sonuç olarak burada, neredeyse saf Yunan tarzındaki bir yapıya bazı Etrüsk özellikleri eklenmiş. İşte bir görüntüsü, çok iyi durumda korunmuş. Günümüzdeki haliyle Tivoli'deki Vesta Tapınağı. Bu ne düzeni?

Öğrenci: Korinth.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Korinth düzeni, Üç önemli Yunan düzeninin sonuncusu. Son derece gösterişli olan Korinth düzeni, biraz sonra bundan söz edeceğim. Sütunlar bir frizi destekliyor, frizde girland ve libasyon kapları betimlenmiş. Burada ayrıca çok yüksek bir podyum görüyoruz, yani

bir Etrüsk özelliği kullanılmış. Yapı taş malzeme ile inşa edilmiş. Sütunlar ve kaide kaplaması yine traverten. Travertenin hemen burada, Tivoli'de çıkartıldığını hatırlayalım. Ve gördüğünüz gibi, kapı ve pencere ayrıntılarında da traverten kullanılmış.

Ama burada daha önce görmediğimiz bir şey görüyoruz –hatırlayacaksınız, Roma'daki Portunus Tapınağı'nın podyumunda beton kullanımından söz etmiştim – burada ise betonun cella duvarının yapımında kullanılmış olduğunu görüyoruz. Eğer bu yapıyı Yunanlar yapmış olsaydı, cella duvarını da taştan yaparlardı, gerekli kavisi vermek için her bir taşı özenle yontarlardı. Ama Romalılar işi kolaylaştırarak gerçekten akıllıca davranmışlardır. Yuvarlak bir yapı inşa ederken beton kullanmanın her bir taşı yerine göre yontup şekillendirmekten daha kolay olacağını idrak etmişler. Ve burada cella yapımında beton kullanmışlardır. Burada hala işlevsel bir amaçtan söz edebiliriz ama kanımca, bu yapı aynı zamanda betonun estetik olanaklarını sergilemeye başlayan bir yapıdır.

Ama çok dikkatli bakarsak – önümüzdeki hafta bunun hakkında çok konuşacağız—betonu suya, diğer dış etkilere karşı dayanıklı kılmak için bunu kaplamaları gerekiyordu. Onlar da çok ufak farklı biçimlere sahip taşlardan bir kaplama yapmışlardır ki, buna değişken işçilik anlamına gelen *opus incertum* adı verilir, *o-p-u-s i-n-c-e-r-t-u-m*. Bu malzeme betonun içine, beton henüz ıslakken hem betonu su geçirmez kılmak hem yüzeye taşimsı bir görünüm vermek için konur. Gördüğünüz gibi, buradaki işçilik *opus incertum*'dur. Duvardan, yuvarlaklığını ve söz konusu *opus incertum* uygulamasını görebileceğiniz bir ayrıntı.

Bu da başlıklardan bir ayrıntı, Burada Korinth başlıkları kullanılmıştır. Korinth başlığının özellikleri nelerdir; İon gibi bunun da volütleri var. Bu spiral volütler, ama çok daha küçük ve narin olan bu volütler çiçekli bir bitki tasarımı içinde kullanılmıştır. Bu bitki akanthus (kenger) bitkisidir. İtalya'da her yerde bulunan, her yerde göreceğiniz bir bitkidir. Yani kendi coğrafyalarının doğal bir bitkisini kopyalamışlardır. Sütundan çıkıyormuş gibi görünen akanthus yapraklarını spiralleri birleştirmek için kullanmışlar. Hep merkezi konumda göze çarpan bir çiçek de bu tasarımın bir parçasıdır.

En başından belirtmek de fayda var, Yunanlar neredeyse sadece Dor ve İon düzenlerini kullanmışlardır. Korinth düzenini de onlar keşfetmişlerdir ama bu düzeni Helenistik Dönem'in sonlarında ve gayet ender olarak kullanmışlardır. Romalılar üç düzeni de kullanmışlardır ama göreceğiniz

gibi, kendilerine en uygun tipin Korinth başlığı olduğuna gayet erken bir evrede karar vermişlerdir. Bu derslerde göreceğimiz hemen hemen bütün yapılarda – bazı istisnalar olsa da – Korinth başlığı kullanılmıştır.

Neden özellikle Korinth başlığına düşkünlük? Bu, bu dönem üzerinde düşünüp tartışabileceğimiz bir konu. Kanımca bunun iki önemli nedeni vardı. Bir: bu diğerlerine kıyasla çok daha dekoratif bir tipti. Ama daha da önemlisi Korinth başlığı, en azından bana göre, her bakımdan en iyi seçimdir, zira Korinth her yönden hemen hemen aynı görünen bir başlık tipidir. Dor fazla sadedir. Ion'da ise, volütler sadece belli açılardan göze güzel görünür, diğer açılardan pek o kadar hoş değildir. Ama buna nereden bakarsanız bakın aynı görünür. Yani son derece esnek ve kullanımı kolay bir başlık tipidir. Burada bir de kasetli tavan görüyoruz k-a-s-e-t-l-i. Geçen ders buna kısaca değinmiştik ama şimdi tanımını yapalım. Bu, tavana derinlik kazandırmak için yerleştirilen bir dizi kare şeklinde, iç bükey kutucuktan, yani kasetten oluşan bir tavan tipidir. Kasetlerin ortasında Korinth başlıklarındakilerle uyumlu, rozet adı verilen bir çiçek yer alır. Roma mimarlığında bu kasetli tavan yapısıyla ve rozet kullanımı ile sıklıkla karşılaşacağız.

Size bir lokantadan söz etmiştim, Sibilla; eskiden berbat bir lokantaydı. Roma yapılarını fotoğraflamaya ilk başladığım zamanlarda sanırım bugün olduğumdan biraz daha çekingendim ve “Eğer verandaya girip bu tapınağın resmini çekmek istiyorsam burada yemek de yemem lazım” diye düşünüyordum. Bunu şimdi asla yapmıyorum, ama o zaman yaptım ve o lokantada iki kez yemek yemek gibi bir hata yaptım, ve sonra uzun bir süre oraya uğramadım. Ama birkaç yıl önce tekrar tapınağı görmeye gittiğimde lokantanın büyütüldüğünü ve gerçekten çok hoş bir yer haline getirildiğini gördüm, el değiştirmiş olmalı. Bu yemek yenen veranda. Denemedim ama bir dahaki sefere deneyebilirim.

Bu dersi birkaç notla sonlandırmak istiyorum. Bu ilginç notlardan birisi, bugün sözünü ettiğimiz tapınaklar kısmen taştan, incelediğimiz örnekler için söyleyecek olursak, travertenden yapılmıştı. Ama Romalıların M.Ö. 146 yılında – yani sözünü ettiğimiz bazı tapınaklardan daha erken bir dönemde -- M.Ö. 146 yılında Tiber Nehri'nin kıyısında tümüyle mermerden, yeni bir Jupiter Tapınağı inşa ettiklerini biliyoruz. Yani inşaatlarda sadece yakınlarında bulunan yerel taşları değil, ithal mermer de kullanmışlardır. Bunu şimdiden bilmenizi istiyorum ki, ileride bundan söz edebilelim. Ayrıca 142 yılında Jupiter OMC Tapınağı'nın tavanının

yaldızla kaplandığını ve çok uzun olmayan bir süre sonra da döşemesinin renkli taşlarla yenildiğini de biliyoruz.

Yani artık birçok Romalı tapınakların öncekilerden daha gösterişli olmasını istiyordu. Bu dönemde yazılar yazmış olan çok tutucu bazı kişiler Romalıların ahşap ve kerpiçten yapılan Etrüsk tapınaklarından uzaklaşıp, fazla gösterişli bir zevke yönelmesini eleştirmektedirler. Ama bu yeni Yunan tarzı tapınaklar kesinlikle kalıcı oldu. Dersi Cicero'dan bir alıntı ile sonlandırmak istiyorum. Cicero M.Ö 83 yılındaki büyük Roma yangınından sonra Jupiter OMC Tapınağı'nın yeniden inşası hakkında şöyle diyor: "Yangın felaketini göklerden gelen bir emir olarak görelim. Amacı, Ulu Jupiter'in tapınağını yok etmek değil, bize O'na daha muhteşem, daha heybetli bir tapınak yapmamızı buyurmaktır."

Bunun anlamı neydi? Bunun anlamı daha fazla Yunan, daha fazla Yunan görünümü ve daha fazla mermerdi. Son olarak, Jupiter OMC Tapınağı'nı daha da görkemli bir hale getirmek için yapılan bir girişimden söz edeceğim. O tarihlerde Romalı general Sulla Atina'yı yağmalar. Sulla Atina'ya gider, şehri yağmalar ve fetheder. Ardından şehrin en büyük tapınağına, Zeus Olympios Tapınağı'na– Zeus Jupiter'in Yunan karşılığı – gidip tapınağın bazı sütunlarını alır, aslında çalar ve gemilerle Capitolinus Tepesi'ndeki Jupiter OMC Tapınağı'nda kullanılmak üzere Roma'ya gönderir. Bu sütunlar yaklaşık 17 metre boyunda ve masif mermerden yapılmıştı. Bu da size Romalıların M.Ö. 1. yüzyıldaki tapınak inşa etme hedefleri konusunda bir fikir verecektir. Teşekkür ederim.

[transkript sonu]

[Başa dön](#)